

HírGyár

FilmGyár

VideóTéka

HangSáv

OlvasóSzoba

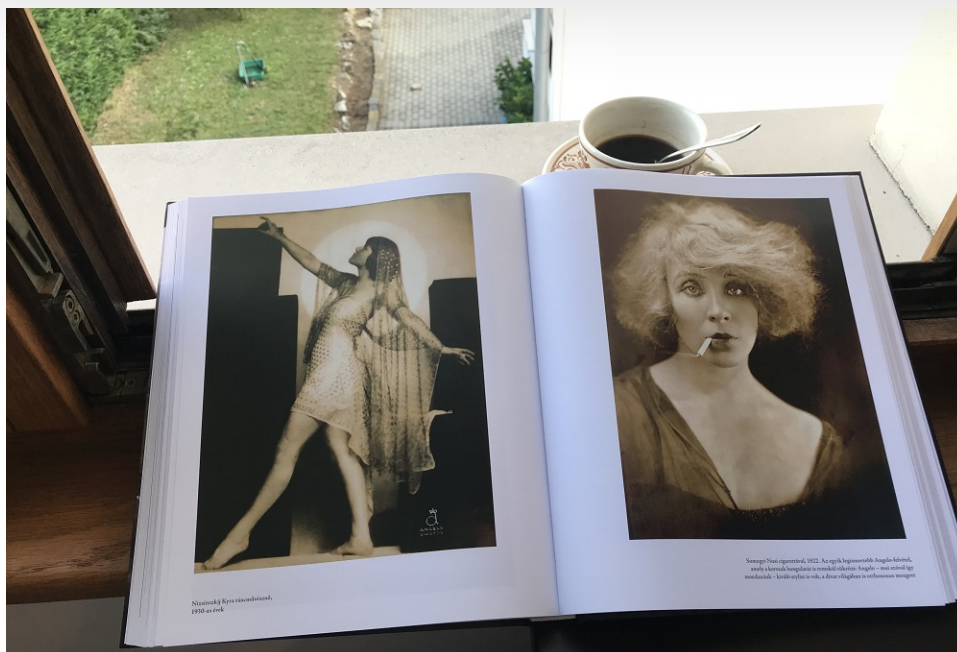
BUDAPEST | ÉLET | STÍLUS

Gasztrológia

Pesti Mese

TérFormaSzín

Színlap

Nullahategy
17 348 kedvelés

Tetszik az oldal

Kapc

Az ismerőseid közül te lehetsz az első, aki ezt tetszlik.

Nullahategy

2 órája

A vetítések egyetlen belépő megvásárlásával korlátlanul látogathatók a Művész, Puskin, Tó Tabán mozikban, valamint a Kino Cafében

NULLAHATEGY.HU

"A fotótörténet egyszeri kaland volt" – Péntek Orsolyával beszélgettünk A magyar fotó című könyvéről

Tetszik 103

Megosztás

A Könyvhétre jelent meg Péntek Orsolya *A magyar fotó* című fotótörténeli munkája. A képzőművész és író festményeiből nemrég nyílt kiállítás, és ősszel regénye is megjelent *Dorka könyve* címmel a Kalligram gondozásában, de most az új könyvről, a fotótörténeli munkáról kérdeztük.

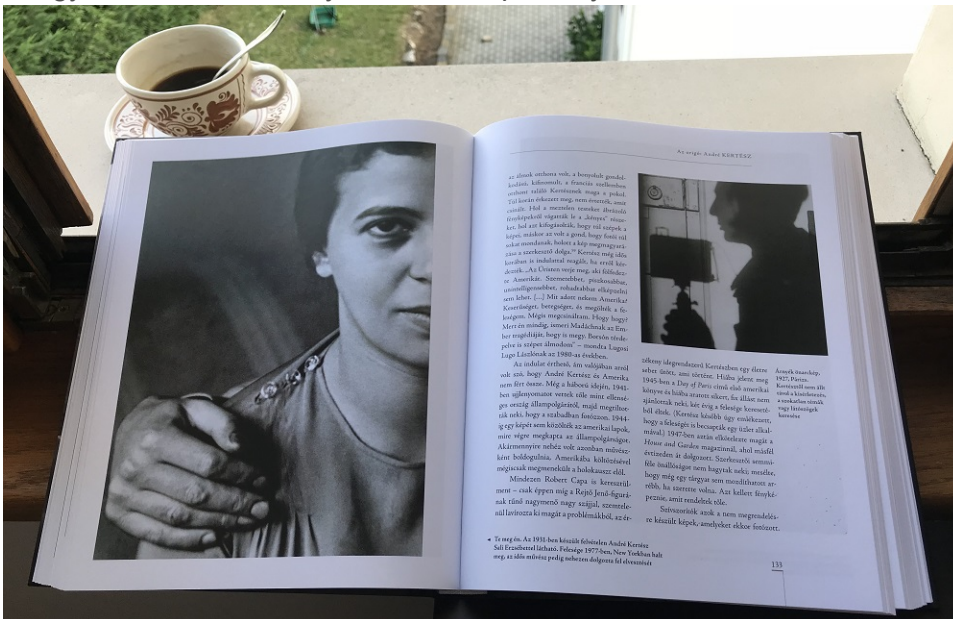
PZL – 061.hu

Bár már 1858-ban 14 műterem működött Pesten és Budán, csak a Bauhaus után lettek igazi, nemzetközi szinten is jegyzett fotósaink. Mi az oka ennek?

Talán érdemes megpróbálni a korszakban szokásos módon gondolkodni. A mai értelemben vett „sztárfényképész” mint társadalmi, művészi státus egyszerűen nem létezett a 19. század közepén. Egyrészt a képalkotók –

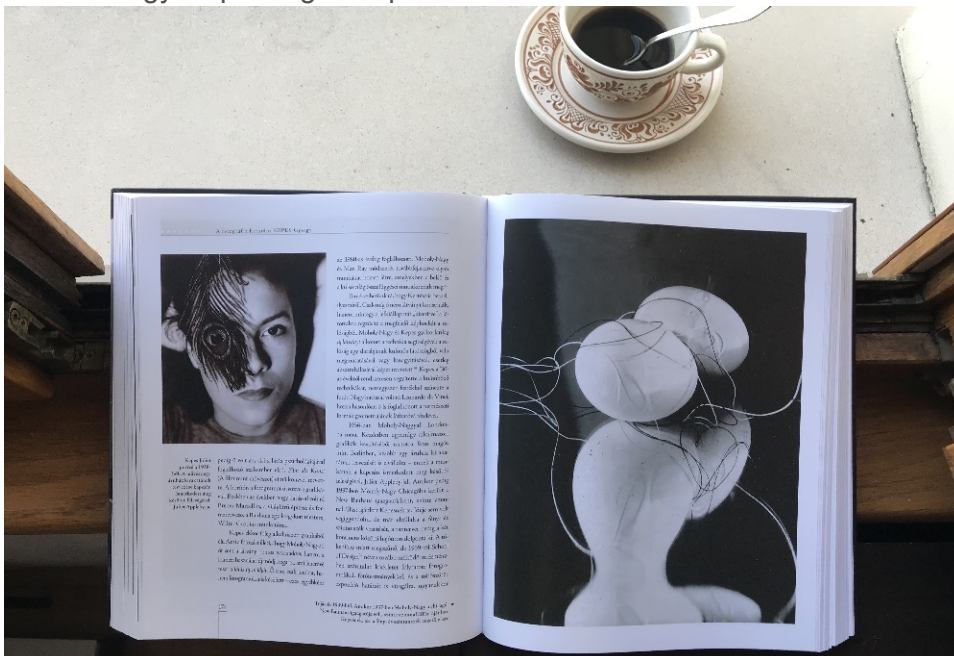
viszonylag hamar elindult az a vita, hogy műalkotás-e a fotográfia eszközeivel rögzített kép, a francia akadémia pedig kiáltványt tett közzé, hogy nem az. Hogy ilyen feltételek mellett a hosszú 19. században „nemzetközi szinten” kit jegyezték és kit nem, az megint egy másik kérdés: Szathmári Pap Károly azért elég szép karriert futott be a román uralkodók szolgálatában, képei eljutottak az európai uralkodókhoz is. Igaz, a III. Napóleonnak adott albuma, amelyet a krími háborúban készített felvételeiből rakott össze, a kommün alatt megsemmisült, mint ahogy a Viktória brit királynőnek adott példány is.

Angelo vagy Pécsi József életművét fel lehet építeni, hogy aztán ugyanolyan sztárok legyenek, mint mondjuk André Kertész?

Nem dolgozom a PR-szakmában, ezért csak annyiban vagyok biztos, hogy Pécsi József életműve semmivel nem kisebb értékű, mint mondjuk a világban jobban ismert Munkácsi Mártoné. Mint ahogy Angelóé is elképesztően sokszínű, és jóval túlmutat azon az általános képen, amely róla a köztudatban megmaradt, hogy ti. "társasági, fényképész vagy "színészfotós". Felépíteni egy brandet a leginkább akkor lehet, ha van mire, és az ő esetükben volna mire. A brandépítés azonban nem fotótörténeti kérdés. A fotótörténeti tény annyi, hogy Pécsi és Angelo a nemzetközi hírnév szempontjából nem jókor volt nem jó helyen. Brassai vagy Munkácsi meg jókor volt jó helyen. De inentől kezdve értelmetlen a "mi lett volna, ha" kérdése, mint ahogy a "mi lehetne" kérdése is, legalábbis kultúrtörténeti szemszögből. Egy fotótörténetnek annyi az értelme, hogy felmutassa az értékeket, megrajzoljon egy kultúrtörténeti ívet, kontextust. Ha ebben nemzetközileg kevésbé ismert értékek tűnnek elő, annál többet nem lehet tenni, minthogy rájuk irányítjuk a figyelmet. A többi egy működő társadalomban, egy működő szellemi közegben: közügy.

György korai városfelvételein szintén nincs ember – csak az 1880-as évektől telnek meg az utcák élttel a képeken. De érdekes adalék az is, hogy a portréfotózásnál nem egyszer speciális nyaktámaszokat használtak a hosszú expozíciós idő miatt. A felszerelés súlya pedig akkora volt, hogy a korabeli fényképészek szekérral vitték magukkal a szükséges eszközöket, ha vidékre indultak, így kevéssé volt elképzelhető, hogy valaki egy csatában magával hurcolja ezt a szekérsíri holmit, csak azért, hogy megörökítse mondjuk a branyiszkói áttörést, ami a 15 másodperces expozíció miatt amúgy sem sikerült volna. Szó sem volt még olyan "fényképezőgépről", és főleg kigépekről, mint amelyekkel Kertész vagy Capa dolgozott pár évtized múltán.

Szathmári Pap Károly haditudósító fotós munkáiból a történész szakma is tudott hasznosítani valamit? Mi az a többlet, ami rajta van ezeken a képeken és megtudunk valami plusz dolgot a háborúk jellegéről?

Mint említettem, a szemben álló felek táborában fényképezett. Nem ő egyedül, hiszen itt dolgozott Roger Fenton is, akinek a felvételei a világban jóval ismertebbek Szathmáriénál. Hogy egy a krími háborúval foglalkozó történésznek ad-e plusz információt Szathmári, azt tőle kellene megkérdezni, ami azonban talán nem annyira látszik a „haditudósítói” karrier árnyékában, az az, hogy Szathmári eközben dokumentálta az 1859 és 62 közötti Bukarestet és a román vidékeket is, festményeken és fotókon is. A havasalföldi Curtea de Arges-i püspökség eredeti formája például már csak az ő képéről ismert, de érdemes megnézni az 1860-as évekbeli bukaresti cigányportréit is, vagy az I. Károly román királyról készült felvételét.

Veress Ferenc polihisztor fényképésznek sikerült életnagyságú nagyítást készítenie. Voltak-e olyan magyar találmányok,

a National Geographic és az American Photography is.

Volt hierarchia a portréfényképészek (pl. Mai Manó) és a városi tájék fotósa (pl. Klösz György) között?

Mai Manó és Klösz György is teljesítette a maga vállalta életutat: bár több fotósműfajban alkottak, egyikük életművének hangsúlyos része inkább a korabeli Budapest arcaiból, köztük az egykori gyerekek portréiból áll, másikuk leginkább a születő nagyváros fotósaként ismert. Az biztos, hogy érdekes lehetne egy olyan kiállítás, amelyen a Klösz fotózta „díszletek” között mutatják be azokat az embereknek az arcait, akik a korabeli városban éltek.

A könyved jórészt ad művelődéstörténeti kitekintéseket is, egy szélesebb kultúrtörténeti világban ragadtad meg a fotográfia történetét. Ha akartál volna el is mehettél volna egyfajta Nyáry Krisztián-féle irányba. Egyszer nem akarod megírni ezt a könyvet úgy, hogy még többet tudjunk meg a kapcsolatokról, például Székely Aladár Adyhoz fűződő viszonyáról?

A könyvet a Látóhatár kiadó felkérésére írtam meg. Amikor a felkérés érkezett, 2014-ben, már közel tíz éve foglalkoztam fotótörténettel, és megjelentek itt-ott ilyen tárgyú írásaim, de hogy a magyar fotótörténet milyen mélyen be van ágyazva a magyar kultúrtörténetbe és társadalomtörténetbe, csak a kötet írása közben vált egyre világosabbá. Egy ponton egyértelmű lett, hogy ha nem mutatom meg az összefüggéseket, nem lesz jó a könyv. Nem lehetett kihagyni belőle például Kassák Lajost, és a Kassák-kör szellemi hatását, hiszen körülötte a fotósok jó része megfordult, nem lehetett kihagyni mint helyszínt a korabeli Pestet, amely az Esti Kornél-novellákból is ismerős lehet, nem lehetett kihagyni a Horthy-kor részben anakronisztikus, részben polgári társadalmának furcsaságait, szót kellett ejteni a zsidótörvények által

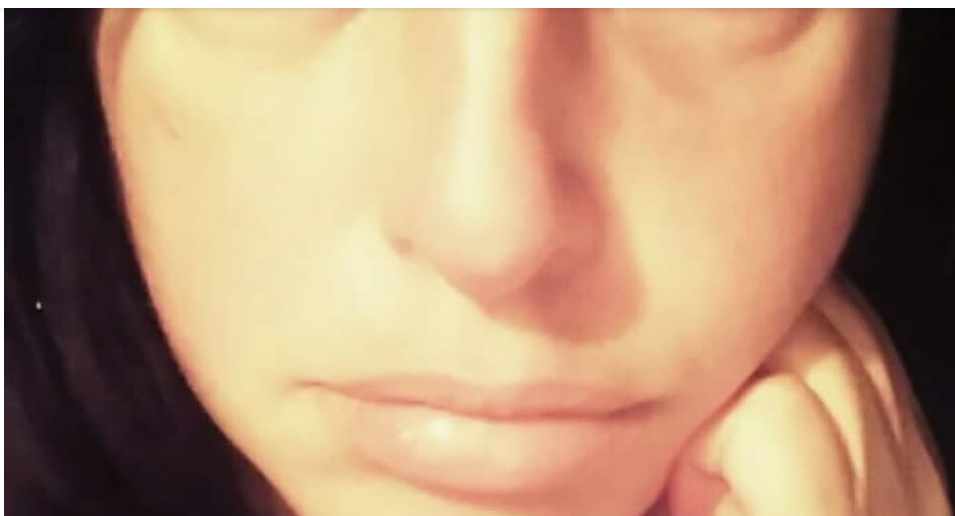

például leképezi a magyar sajtóviszonyokon túl a társadalmi viszonyokat is. Kálmán Kata amúgy az, aki Móricz Zsigmondról a legtöbb ismert képet készítette. Eközben, mivel a fotósaink nagy része Berlinben, Párizsban, majd az Egyesült Államokban próbált boldogulni, kénytelen voltam legalább felvillantani azt is, hogy kik éltek ebben az időben ezekben a városokban a magyar művészek közül: amikor André Kertész megérkezett a francia fővárosba, olyan magyar kolónia dekkolt ott, amelynek tagja volt Márai Sándor, Tihanyi Lajos, Czóbel Béla, Kernstok Károly és Pór Bertalan, na meg Halász Gyula, a későbbi Brassai. Stefan Lorántról szólva illik megemlékezni a német és az amerikai képeslap-kultúráról, hiszen nem lenne Life sem, ha ő nincs. Robert Capa élete maga a színes, szélesvásznú élő történelem. A végtelenségig lehetne folytatni. De nem, nem akarom máshogy megírni – egyetlen dolog van, ami nagyon foglalkoztat: egy regény Robert Capa életéről. Meggyőződésem, hogy ő, akit Stefan Loránt a legnagyobb háborús fotósnak nevezett, valójában a legnagyobb háborúellenes fotós volt. A "haditudósító," álarca mögött, Hemingway ivócimborájának vagy Ingrid Bergman szeretőjének álarca mögött pedig egy végtelenül érzékeny ember állt, tragikus, drámai sorssal. Másokat is foglalkoztat ez a téma: épp most nyerte meg a legfontosabb olasz irodalmi díjat, a Premio Stregát Helena Janeczek egy olyan regénnyel, amely Gerda Taróról szól. Gerda Capa nagy szerelme volt, együtt fotóztak a spanyol polgárháborúban, ahol Gerdát halálra gázolták a tankok. Janeczek könyvét sajnos még nem olvastam, de szerintem benne van a levegőben a Capa-sztori. Meg kell íródnia, végül is mindegy, hogy általam, vagy másvalaki által. Ért egy regényt. Mivel elsősorban képzőművész vagyok, aki prózaíróként is működik, több kultúrtörténeti kötetet, legyen az olvasmányos, színes, vagy nagyon szakmai, nem tervezek. A fotótörténet egyszeri kaland volt. De nem akarok sem fotótörténészé, sem kultúrtörténészé válni. Nem az én dolgom.

A könyvben női fotósok is szerepelnek, például Máté Olga, Nora Dumas.... Ha nem tudjuk ki készítette a képeiket, megállapítható a képeiket a női látásmód? Egyáltalán: mennyire volt elterjedve a szakma a nők körében a két háború között vagy korábban Magyarországon?

A nők általános helyzete nem volt hasonlítható a maihoz, ezért nyilvánvaló, hogy a fotós szakmában is kevesebb nő dolgozott, mint férfi. Hogy a műveiken meglátjuk-e a női szemszöveget, az talán beállítódás kérdése is, én például felfedezni vélem Máté Olga képein a lágyságot, érzékeny hozzáállást, és itt nemcsak technikai értelemben értem a lágyságot, és nem is csak a gyerekportrékra gondolok. Másnál, például az említett Kálmán Katánál, aki egyébként nekem az egyik személyes kedvencem, szerintem indifferens, hogy nő, egyszerűen egy szociálisan érzékeny ember képeiről van szó. Dehát valamiféle elképesztő érzékenység például André Kertészben is volt, pedig ő férfi. Ergy Landau Máté Olga tanítványa volt, a legismertebbek a gyermekfényképei – 1936-

Péntek Orsolya

ban jelent meg Enfants címmel az albuma, 1942-ben pedig könyvet írt a gyerekfotózás titkairól –, és ezekre a képekre, a témaválasztás miatt biztos rá lehet fogni, hogy “női” képek. Nora Dumas egyik sorozatában pedig a háború után férfiak nélkül maradt francia falu nőkből és öregekből álló társadalmát örökölte meg – itt is inkább a témaválasztás “női”, mintsem maguk a fotók. Azért nehéz erre jó választ adni, mert nyilvánvaló, hogy a világból egy nő, legyen egyszerűen nő, vagy közben író, festő vagy fotós, valószínűleg mást vesz észre, mint egy férfi. Hiszen nő. Máshogy képezi le a világot, ezért más az általa megjelenített világ is. Ez azonban inkább alkotáslélektani kérdés, mint fotótörténeti.

Tetszik 103

Megosztás

2018. július 17.

Impresszum